

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN THỊ VÂN ANH

THƠ DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM
ĐẦU THẾ KỈ XXI

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2018

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỊ VÂN ANH

**THƠ DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM
ĐẦU THẾ KỈ XXI**

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 8.22.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Cán bộ hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Đào Thủy Nguyên

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn “*Thơ dân tộc thiểu số Việt Nam đầu thế kỉ XXI*” là kết quả nghiên cứu của riêng tôi, hoàn toàn không sao chép của bất cứ ai. Các kết quả của đề tài là trung thực và chưa được công bố ở các công trình khác

Nội dung của luận văn có sử dụng tài liệu, thông tin được đăng tải trên các tác phẩm, tạp chí, các trang web theo danh mục tài liệu tham khảo của luận văn.

Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2018

Tác giả luận văn

Trần Thị Vân Anh

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Đào Thủy Nguyên - giảng viên khoa Ngữ Văn trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên về sự hướng dẫn tận tình, đầy đủ, chu đáo và đầy tinh thần trách nhiệm của cô trong toàn bộ quá trình em thực hiện và hoàn thành luận văn.

Em xin trân trọng cảm ơn sự tạo điều kiện giúp đỡ của Ban Chủ nhiệm khoa Ngữ Văn và các thầy cô giáo Phòng Đào tạo - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã giúp đỡ em thực hiện luận văn này.

Em cũng xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên và nhiệt tình giúp đỡ em trong suốt thời gian học tập và hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2018

Tác giả luận văn

Trần Thị Vân Anh

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu	4
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	5
5. Phương pháp nghiên cứu	5
6. Bố cục của luận văn	6
NỘI DUNG	7
Chương 1: THƠ DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XXI TRONG TIẾN TRÌNH THƠ DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM HIỆN-ĐƯƠNG ĐẠI	7
1.1. Tiến trình vận động và phát triển của thơ dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại	7
1.2. Thơ dân tộc thiểu số Việt Nam đầu thế kỉ XXI	9
1.2.1. Những yếu tố lịch sử, văn hóa xã hội tác động tới sự vận động và phát triển của thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI	9
1.2.2. Khái quát chung về sự vận động của thơ dân tộc thiểu số Việt Nam đầu thế kỉ XXI	10
Tiểu kết chương 1	19
Chương 2: CẢM HỨNG NGHỆ THUẬT TRONG THƠ DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XXI	20
2.1. Một số khái niệm lý luận liên quan	20
2.1.1. Khái niệm cảm hứng	20
2.1.2. Cảm hứng nghệ thuật - Cảm hứng chủ đạo	21
2.2. Cảm hứng nghệ thuật trong thơ dân tộc thiểu số Việt Nam đầu thế kỉ XXI	22
2.2.1. Cảm hứng trữ tình ngợi ca vẻ đẹp của thiên nhiên, con người và cuộc sống miền núi	23

2.2.2. Cảm hứng suy tư, chiêm nghiệm về tình đời, tình người	44
Tiểu kết chương 2	58
Chương 3: MỘT SỐ PHƯƠNG DIỆN NGHỆ THUẬT TRONG THƠ DÂN	
TỘC THIẾU SỐ VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XXI.....	60
3.1. Thể loại	60
3.2. Ngôn ngữ	67
3.3. Hình ảnh thơ	74
Tiểu kết chương 3	84
KẾT LUẬN.....	85
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	88

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Văn học các dân tộc thiểu số (DTTS) là một bộ phận quan trọng làm nên tầm vóc của nền văn học Việt Nam, đồng thời góp phần tạo nên sự đa sắc, đa diện của văn học dân tộc. Tính đến nay văn học DTTS Việt Nam hiện đại ra đời và phát triển gần một thế kỉ và đã có đóng góp không nhỏ cho thành tựu văn học nước nhà.

Trong văn học DTTS Việt Nam hiện đại, ngoài thể loại văn xuôi được đánh giá là có nhiều thành tựu với hàng loạt các tác giả như: Nông Minh Châu, Vi Hồng, Triều Ân, Vi Thị Kim Bình, La Quán Miên, Hà Thị Cẩm Anh, Cao Duy Sơn, Kha Thị Thường, Kim Nhất, Hữu Tiến, Linh Nga Niek Đam, Đoàn Thị Ngọc Minh, Bùi Thị Như Lan... thì thơ ca cũng đã có một quá trình phát triển khá mạnh mẽ, đạt được những thành tựu đáng ghi nhận, đáng được tự hào với các tên tuổi như: Nông Quốc Chân, Bàn Tài Đoàn, Y Phương, Mã A Lềnh, Lò Ngân Sủn, Pờ Sảo Mìn, Nông Thị Ngọc Hòa, Bùi Tuyết Mai, Inrasara... Văn học các DTTS hiện đại nói chung và nền thơ ca các DTTS nói riêng, từ lâu đã được khẳng định là một bộ phận văn học có vẻ đẹp, có sắc thái riêng, in đậm dấu ấn tâm hồn và bản sắc văn hóa các dân tộc với nhiều cá tính sáng tạo, nhiều tài năng. Những nhà thơ DTTS đã đóng góp vào nền thơ hiện đại Việt Nam một thế giới nghệ thuật thơ thực sự mới lạ, sinh động với những gương mặt mới, những cảm hứng, những giọng điệu riêng.

Văn học DTTS Việt Nam hiện đại đã có sự phát triển, khởi sắc đáng tự hào trong nửa cuối thế kỉ XX. Đặc biệt chặng đường đầu thế kỉ XXI, thơ DTTS có nhiều biến chuyển, có những bút phá, có thêm những gương mặt mới những sắc thái mới chín chắn, trưởng thành mà rất tươi trẻ, phóng khoáng. Việc nghiên cứu chuyên sâu mảng thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI với những thành công và hạn chế của nó sẽ góp phần đánh giá đầy đủ hơn sự vận động và diện mạo của thơ DTTS trên hành trình phát triển, góp phần giới thiệu cho đông đảo độc giả có thêm sự hiểu biết, trân trọng đối với bộ phận văn học đáng quý này.

Trong chương trình Ngữ văn ở nhà trường phổ thông, một số tác phẩm thơ DTTS đã được đưa vào giảng dạy nhưng vẫn còn khiêm tốn so với thành tựu của nó. Là một người giáo viên giảng dạy môn Ngữ văn, chúng tôi mong muốn được tìm

hiểu, khám phá cái hay cái đẹp cũng như nét độc đáo của thơ ca các DTTS, đặc biệt là thơ DTTS chặng đường đầu thế kỉ XXI, từ đó có cái nhìn đầy đủ hơn về văn học dân tộc. Sự hiểu biết này sẽ giúp cho giáo viên chúng tôi có thêm năng lực phát triển chương trình Ngữ văn phổ thông theo thể loại, theo chủ đề, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục phổ thông trong giai đoạn mới.

Với những lí do trên cùng với mong muốn góp một phần nhỏ vào việc tìm hiểu, giới thiệu, đánh giá về sự đóng góp cũng như giá trị và những nét đặc sắc của thơ ca các DTTS, chúng tôi chọn đề tài: *Thơ dân tộc thiểu số Việt Nam đầu thế kỉ XXI* làm vấn đề nghiên cứu.

2. Lịch sử vấn đề

Trong tiến trình phát triển, thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI đã có những khởi sắc đáng tự hào, có đóng góp không nhỏ cho thành tựu văn học dân tộc, có những bước chuyển đáng kể trên các phương diện như: đội ngũ sáng tác, hình thức nghệ thuật, cảm hứng nghệ thuật... Cũng đã có nhiều nhà phê bình văn học cũng như người tâm huyết nghiên cứu đánh giá thơ DTTS. Tuy nhiên việc nghiên cứu về thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI với cái nhìn tổng thể hiện vẫn còn ở mức độ khiêm tốn. Sau đây chúng tôi sẽ phác họa lại về tình hình nghiên cứu, phê bình thơ DTTS đầu thế kỉ XXI, cụ thể như sau:

2.1. Viết về thơ DTTS Việt Nam những năm cuối thế kỉ XX và đầu thế kỉ XXI trong các công trình nghiên cứu về Văn học DTTS Việt Nam hiện đại nói chung hoặc về thơ DTTS nói riêng, có thể kể tên một số công trình, những bài nghiên cứu như: *Văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại* của tác giả Lâm Tiến, *Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam thời kì hiện đại - Một số đặc điểm* của tác giả PGS.TS. Trần Thị Việt Trung, *Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam - Truyền thống và hiện đại* của hai tác giả PGS.TS. Trần Thị Việt Trung- PGS.TS. Nguyễn Đức Hạnh, *Bản sắc dân tộc trong thơ các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại* do PGS.TS. Trần Thị Việt Trung - Cao Thị Hảo đồng chủ biên, *40 năm văn hóa nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam* của tác giả Phong Lê, *Văn học và miền núi* của nhà văn Lâm Tiến ...

2.2. Nghiên cứu về thơ DTTS còn là vấn đề được quan tâm nghiên cứu một cách khá tích cực và hiệu quả tại một số trường Đại học khu vực miền núi (Việt Bắc,

Tây Bắc, Tây Nguyên) như: luận văn thạc sĩ *Bản sắc văn hóa Dao trong thơ Bàn Tài Đoàn* (Th.s Bàn Thị Quỳnh Giao); *Thơ Dương Khâu Luông* (Th.s Lý Thị Vương); *Bản sắc Tày trong thơ Y Phương và Dương Thuần* (Th.s Nguyễn Thị Thu Huyền); *Bản sắc Tày trong thơ Nông Quốc Chấn* (Th.S Phạm Thế Thành), luận văn thạc sĩ của Vũ Thị Vân *Một số đặc điểm của thơ ca dân tộc Thái thời kì hiện đại (từ 1945 đến nay)*; tác giả Nguyễn Kiến Thọ với hai đề tài *Một số đặc điểm của thơ ca dân tộc Mông thời kì hiện đại (từ 1945 đến nay)* luận văn thạc sĩ; *Thơ ca dân tộc Hmông từ truyền thống đến hiện đại* - Luận án tiến sĩ ...

2.3. Một số những bài viết lẻ, giới thiệu, nhận xét, đánh giá thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI, của một số nhà phê bình. Đó là những bài viết của tác giả Inrasara với hai bài: *Thơ ca dân tộc thiểu số Việt Nam đa sắc, đa thanh* và *Cái đẹp của thơ dân tộc thiểu số*. Cao Thị Hào có bài *Mở rộng nghiên cứu văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại: Trường hợp văn học Tày...*

TS. Đỗ Thị Thu Huyền, một trong số những người có “duyên nợ” với văn học miền núi có cuốn *Thơ dân tộc Tày sau năm 1945* cùng với nhiều bài viết, tiêu biểu như : *Thơ dân tộc thiểu số 10 năm đầu thế kỉ XXI; Đội ngũ nhà văn trẻ dân tộc thiểu số ở Việt Nam...* Tác giả đã đưa ra những đánh giá rất sắc sảo và nhiều trăn trở về sự thay đổi cũng như hạn chế của thơ DTTS đầu thế kỉ XXI: “*Đổi mới nổi bật nhất chính là về hình thức, tiến dần đến hiện đại hóa, thơ dân tộc thiểu số gần hơn với thơ đương đại. Tuy nhiên một số lại chưa/ không hòa nhập với sự thay đổi (tình trạng này thường thuộc về một số đại diện của thế hệ trước)*” [20], đó là nhận xét về hình thức nghệ thuật. Và đây là sự đổi mới đáng ghi nhận mà tác giả đã phát hiện ra: “*Thơ dân tộc thiểu số trong khoảng 10 năm này xuất hiện sự phân hóa sâu sắc giữa các khuynh hướng, giữa các thế hệ. Có người vẫn kiên trì xu hướng truyền thống và hiện đại, đan xen giữa cũ và mới, có những tác giả tìm tòi cách tân và hướng đến những đổi mới thật sự, và một số theo hướng hậu hiện đại (tiêu biểu là một số nhà thơ dân tộc Chăm)...*” [20].

Trong bài viết đăng trên tạp chí Văn hóa các dân tộc, tác giả Tăng Thị Nguyệt Nga viết: “*Thơ dân tộc thiểu số nhìn chung đều mang vẻ đẹp ở sự diễn đạt giản dị, mộc mạc. Và cho dù viết ở mảng đề tài nào, phản ánh nội dung tư tưởng ra sao thì*

những trang thơ của các thi sĩ dân tộc thiểu số vẫn tạo được những nét đẹp riêng” (Dương Thuần- tác giả tiêu biểu của văn học Việt Nam sau 1975) [36]. Đây là lời đánh giá khá xác đáng về vẻ đẹp mang bản sắc phong cách riêng của từng nhà văn, từng dân tộc thể hiện trong sáng tác thơ DTTS đầu thế kỉ XXI.

Inrasara một nhà thơ, nhà phê bình văn học, người con của dân tộc Chăm luôn đau đầu với sự phát triển của văn học DTTS, dù nhận ra cái hay cái đẹp của bộ phận văn học này nhưng ông vẫn băn khoăn văn học DTTS sẽ đi về đâu. Ông đã có nhận xét rất chân thành về thực tế của thơ DTTS: *“Tôi có nói một lần, thơ dân tộc thiểu số đang mất phương hướng. Còn hơn thế nữa - nó vừa đi vừa ngủ. Ngủ ở nhịp điệu, ngôn ngữ, hình ảnh và nhất là đề tài thơ. Ngủ từ Pờ Sảo Mìn, Y Phương, Lò Ngân Sủn cho đến Mai Liễu, Lương Định, Dương Thuần... Ngủ, nhưng nó vẫn cứ đi. Hành động đi này không phải không từng công hiến những cái đẹp, cái đặc sắc cho nền thơ đa dân tộc Việt Nam” [26]. Từ đó Inrasara luôn quan tâm đến sự phát triển và đổi thay của thơ ca DTTS nhất là thơ ca dân tộc Chăm. Ông cũng nhận ra sự mới mẻ đáng trân trọng, báo hiệu sự đi lên và khởi sắc trong thơ của các nhà thơ trẻ thế kỉ XXI: *“Cách nghĩ, cách diễn đạt chân chất, mộc mạc và lạ lẫm khó lẫn. Tầng lớp trẻ đã mạnh nha tìm đến những thể thơ mới như thơ tự do phá cách với tâm thức hậu hiện đại” [24].**

Qua việc khảo sát tình hình nghiên cứu, phê bình về thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI, chúng tôi có nhận xét như sau: Mặc dù thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI có nhiều đóng góp đáng trân trọng và có những đặc sắc riêng khá độc đáo, nhưng cho đến nay những đề tài nghiên cứu với quy mô rộng và cái nhìn bao quát về thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI thì chưa có. Chính vì vậy chúng tôi thấy rằng rất cần phải có một công trình nghiên cứu một cách có hệ thống, toàn diện, chỉ ra những đặc điểm, những nét đặc trưng trong sáng tác của các nhà thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI; đồng thời qua đó giúp độc giả có một sự hiểu biết cụ thể và hệ thống, toàn diện hơn về sáng tác cũng như về những đóng góp của thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI đối với thơ DTTS trong quá trình phát triển.

3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Thơ DTTS Việt Nam đầu thế kỉ XXI.